

1977-12-16

11.121-3311-76

Sundsvalls kommun
Fack
851 85 SUNDSVALL

Bildande av Gräfte naturreservat, Stöde socken,
Sundsvalls kommun

Ira.

År 1905 upptäckte botanisten C A Nordlander vildväxande blårapunkel (*Phyteuma nigrum*) på en äng i Gräfte by. Blårapunkeln har levt kvar och hävdats sig väl tillsammans med ängens örter, gräs och starrtuvor. Denna vilda förekomst av blåpunkel är unik i Sverige och har blivit något av en symbol för Stöde socken.

Markägaren som har tagit initiativ till reservatsbildning har skriftligen godkänt innehållet i nedanstående beslut och av länsstyrelsen upprättad skötselplan.

Med stöd av 7 § naturvårdslagen (1964:822 i dess nuvarande lydelse) beslutar länsstyrelsen att del av fastigheterna Gräfte 1:12 och 2:7 i Stöde socken, Sundsvalls kommun, skall utgöra naturreservat till skydd för blårapunkeln och dess växtplats. Naturreservatet som omfattar ca 1 hektar har markerats på till beslutet hörande karta.

För att trygga ändamålet med naturreservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av 8, 9 och 10 §§ naturvårdslagen samt 9 och 10 §§ naturvårdsförordningen (1976:484) att nedan angivna föreskrifter samt vård- och förvaltningsbestämmelser skall gälla beträffande området.

A. Föreskrifter jämlikt 8 § naturvårdslagen angående inskränkning i markägarens och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

1. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar yt- eller dräneringsförhållanden som att spränga, schakta, dika, utfylla, plöja eller utföra annan markbearbetning annat än i samband med områdets skötsel.

1977-12-16

11.121-3311-76

2. anordna upplag
3. uppföra byggnad eller annan anläggning
4. vidtaga åtgärd som förhindrar eller försvårar allmänhetens tillträde till området.

Föreskrifterna nedan under punkt C gällande allmänheten gäller även markägaren och innehavare av särskild rätt.

B. Föreskrifter jämlikt 9 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtages inom området som framgår av till detta beslut fogad skötselplan.

C. Föreskrifter jämlikt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttaga inom naturreservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

1. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada träd och buskar
2. plocka eller gräva upp örter
3. framföra motordrivet fordon

D. Bestämmelser jämlikt 9 § naturvårdsförordningen om vård och förvaltning

a. Syftet med vården och förvaltningen

Naturreservatet skall vårdas så att blårapunkelns fortlevnad och allmänhetens tillträde till växtplatsen tryggas.

b. Skötselplan

Länsstyrelsen meddelar föreskrifter om vården av naturreservatet. Bifogad plan fastställs i och med detta beslut.

c. Naturreservatet skall utmärkas i enlighet med av statens naturvårdsverk utfärdade anvisningar.

d. Förvaltare

1977-12-16

11.121-3311-76

Gräfte naturreservat skall förvaltas av skogsvårdsstyrelsen.

e. Samråd

Skogsvårdsstyrelsen skall samråda med markägaren om förvaltningen av naturreservatet.

./.

Besvär till jordbruksdepartementet, PLY nr 1.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsrådet Nils Sjölin, beslutande, bitr överlantmätaren Hans-Yngve Eriksson, byrådirektör Bengt Norén, förste länsassessor Bjarne Forss och byråinspektör Jan Lundqvist, föredragande.

I styrelsens beslut har deltagit landshövdingens ställföreträdare Nils Sjölin jämte ledamöterna Sture Jansson, Erik Kalte, Gunnar Mehlin, Ivar Nordlander, Ingrid Normar Lage Nyhlén, Erik Ohlsson, Harald Olsson, Ivan Sjöberg samt suppleanterna Bertil Andersson, Nils Olof Gränhagen, Sven Lindström, Per-Richard Molén och Barbro Nilsson.

Nils Sjölin

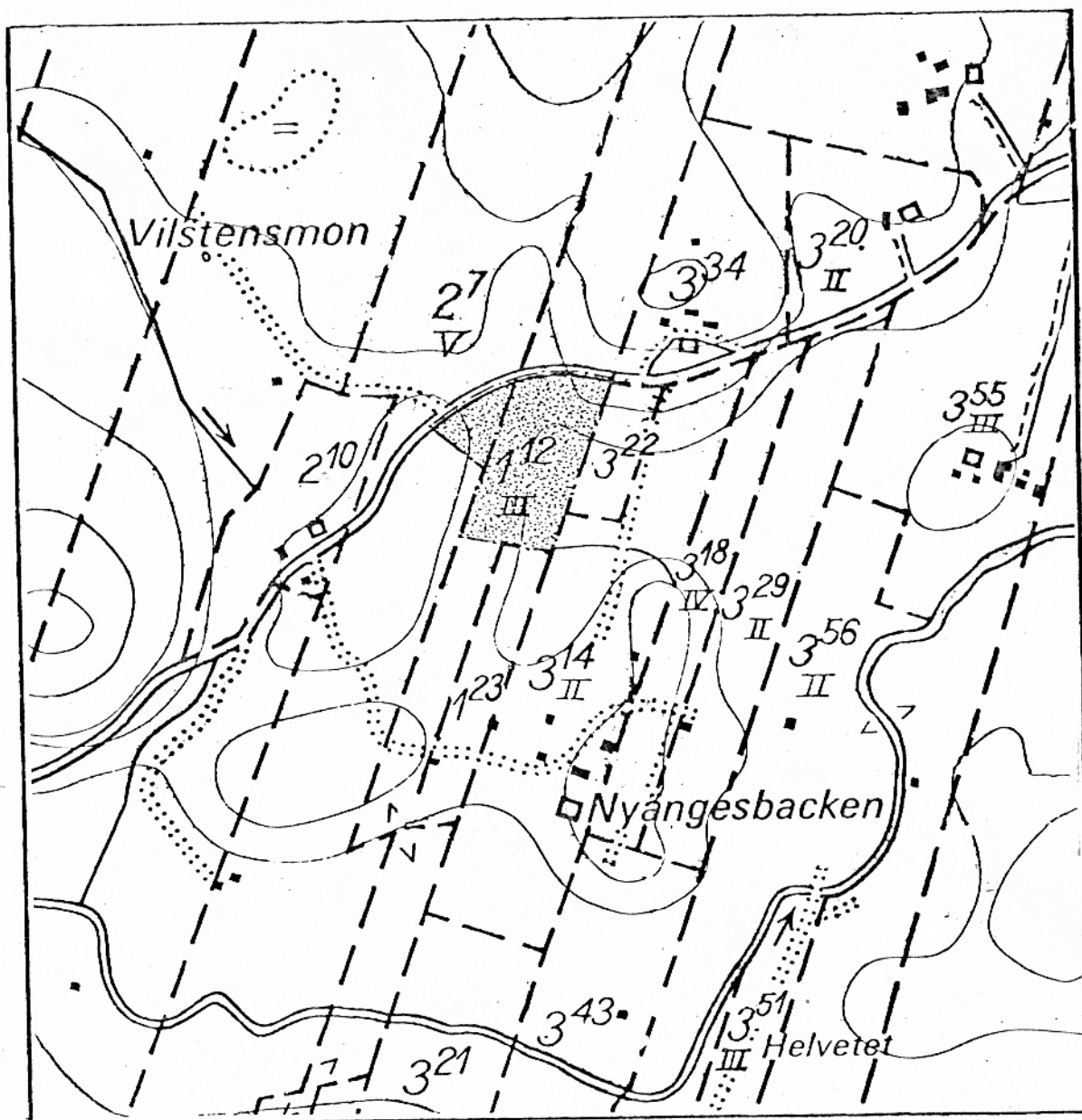
Jan Lundqvist

Bilagor
Karta över naturreservatet
Skötselplan för naturreservatet

Bestyrkes

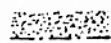


GB

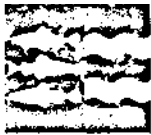


Karta över Gräfte naturreservat
i Stöde socken, Sundsvalls kom-
mun, Västernorrlands län.

↑ Skala 1:5 000
↑ Ekonomisk kar-
↑ ta 176 47

 Gräns för naturreservatet

Tillhör länsstyrelsens beslut 1977-12-16,
dnr 11.121-3311-76.



Länsstyrelsen
Västernorrlands län
Naturvårdsenheten
1:e byråinsp J Lundqvist

BESLUT

1986-01-22

11.1211-3600-85
81-07

Rek + mb

Lantbruksnämnden i
Västernorrlands län
Box 1025
871 01 HÄRNÖSAND

Komplettering av bestämmelser för Gräfte naturreservat,
Stöde socken, Sundsvalls kommun

Den 16 december 1977 beslöt länsstyrelsen att bilda Gräfte naturreservat enl 7 § naturvårdslagen. Det omfattar ca 1 ha och ligger på fastigheterna Gräfte 1:12 och 2:7 i Stöde socken, Sundsvalls kommun. Syftet med reservatet är att skydda växtplatsen för den sällsynta växten blårapunkel.

Vid översyn av bestämmelser och skötselplan för reservatet har det visat sig att reservatsbestämmelserna behöver kompletteras för att stämma överens med riktlinjerna i skötselplanen. Både lantbruksnämnden, i egenskap av lagfaren ägare, och Lars Åslund, köpare av fastigheterna 1:12 och 2:7 har skriftligen godkänt nedanstående komplettering av reservatsbeslutet.

Länsstyrelsen beslutar att komplettera de sedan 1977 gällande reservatsbestämmelserna med följande tillägg under punkten

A: Föreskrifter jämlikt 8 § naturvårdslagen angående inskränkning i markägarens och annan sakägares rätt att förfoga över fastigheten inom naturreservatet:

Det är förbjudet att:

5. Vidtaga skogliga åtgärder annat än skyddsavverkning av torkade och starkt rötade träd samt vindfällan.
6. Beta eller slå vegetationen på annat sätt än som anges i fastställd skötselplan.

Länsstyrelsen beslutar vidare att den skötselplan som fastställdes i länsstyrelsens beslut 1977-12-16 skall gälla tills vidare.

Detta beslut kan överklagas hos jordbruksdepartementet inom tre veckor från det vederbörande har fått del av länsstyrelsens beslut, se bifogad upplysningsblankett.

./.

LÄNSSTYRELSEN
Västernorrlands län
Naturvårdsenheten

BESLUT

1986-01-12

11.1211-3600-85
81-07

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit
t f länsråd Lars Jansson, beslutande, länsassessor Bengt
Olavi och förste byråinspektör Jan Lundqvist, föredragande.

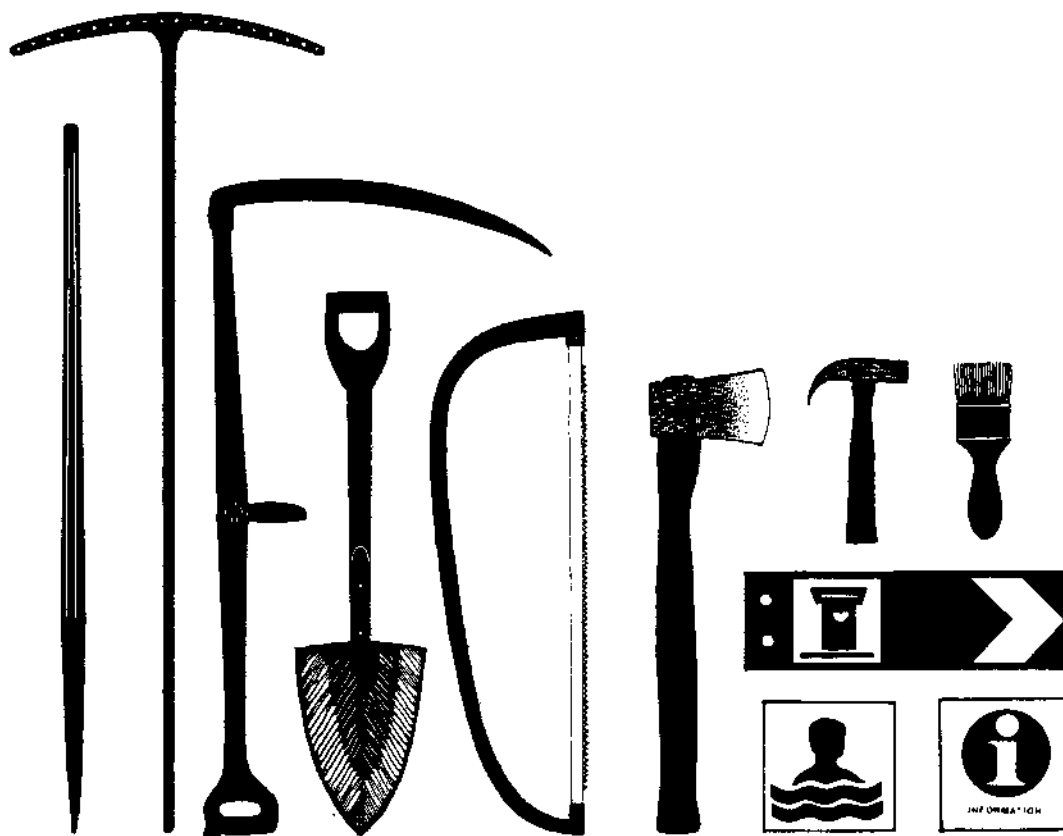
Lars Jansson

Jan Lundqvist

SKÖTSELPLAN

GRÄFTE NATURRESERVAT

Sundsvalls kommun



LÄNSSTYRELSEN

VÄSTERNORRLANDS LÄN

BESKRIVNING

Data om Gräfte naturreservat

Reservatsbeslut (se bilaga): 1977-12-16

Skötselplanen fastställdes samtidigt med beslutet om reservat.

Revidering av planen ska göras före år 1978.

Ekonomisk karta: 17G 4h (176 47)

Fastigheter: Del av fastigheterna Gräfte 1:12 och 2:7 i Stöde socken.

Kommun/län: Sundsvalls kommun, Västernorrlands län.

Areal: Totalt 1,1 ha, varav 0,3 ha skog och resten öppen mark.

Markägare:

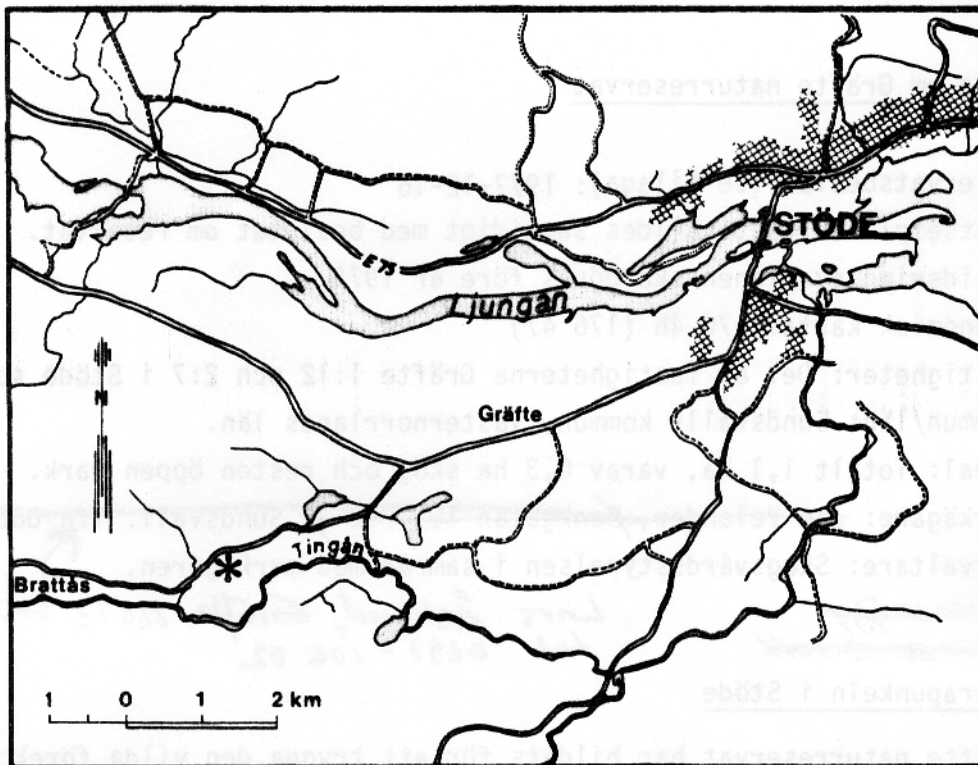
Förvaltare: Skogsvårdsstyrelsen i samråd med markägaren. 1 \

Blårapunkeln i Stöde

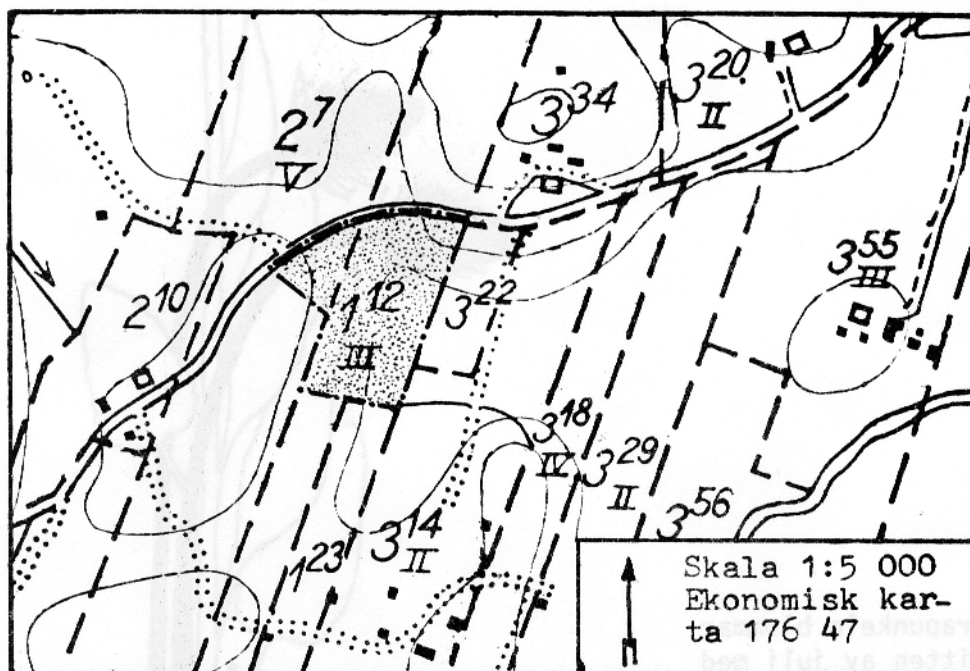
Gräfte naturreservat har bildats för att trygga den vilda förekomsten av blårapunkel (*Phyteuma nigrum*) på en äng i Gräfte by i Stöde. Blårapunkeln växer rikligt inom en ca 0,5 ha stor yta, trots konkurrens från fuktängsväxter, t ex älgört, tuvtåtel, strätta och inträngande lövbuskar.



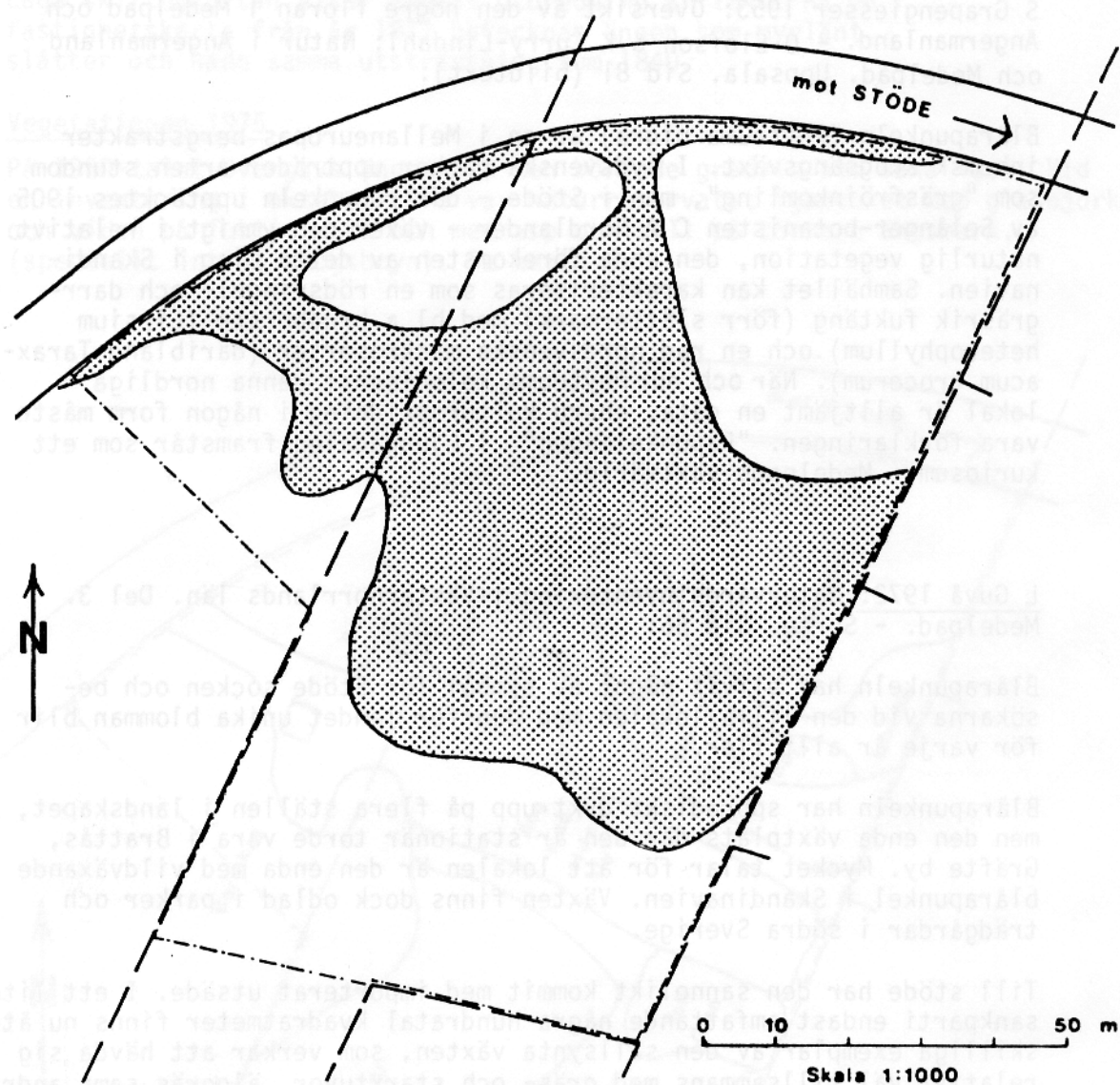
Blårapunkeln blommar
i mitten av juli med
djupt blålila borstviskor.



Karta 1. Reservatets läge: *



Karta 2. Gräns för naturreservatet: [shaded area]



Karta 3. Blårapunkeln's ungefärliga utbredning 1975.

Några tidigare beskrivningar av växtlokalen

C F O Nordstedt (utg) 1907: *Phyteuma nigrum* H W Schmidt i Sverige. - Botaniska Notiser 1907. Sid 146:

Härom skrifver läroverksadjunkten E Colliander i brev till utg. "Den upptäcktes sommaren 1905 af folkskoleinspektören C A Nordlander å Gräfte bys utägor i Stöde socken i Medelpad. Växtlokalen är en äng, bevuxen med örter och gräs, samt belägen ca 60 m öfver hafvet. Växten förekommer med blommande individ i hundratal och med endast bladrosetter i tusental på ett område af ett hektar, hvaraf ungefär hälften nyligen uppodlats. Af alla omständigheter att döma är växten här fullt spontan, utgör en relik, analog med *Phaca alpina* L" (smällvedeln i Hafverö).

S Grapengiesser 1953: Översikt av den högre floran i Medelpad och Ångermanland. - O Elofson & K Curry-Lindahl: Natur i Ångermanland och Medelpad. Uppsala. Sid 81 (bildtext):

Blårapunkeln (*Phyteuma nigra*) är en i Mellaneuropas bergstrakter inhemsk skogsängsväxt. I sydsvenska parker uppträder arten stundom som "gräsfröinkomling", men i Stöde - där rapunkeln upptäcktes 1905 av Selånger-botanisten C A Nordlander - växer den ymnigt i relativt naturlig vegetation, den enda förekomsten av detta slag i Skandinavien. Samhället kan karakteriseras som en rödsvingel- och darrgräsrik fuktäng (förr slåttermark) med bl a brudborste (*Cirsium heterophyllum*) och en rad nordsvenska maskrosarter (däribland *Taraxacum crocerum*). När och hur *Phyteuma* koloniserat denna nordliga lokal är alltjämt en gåta, ehuru kulturspridning i någon form måste vara förklaringen. "Rapunkelängen" i Ljungadalen framstår som ett kuriosum i Medelpads växtvärld.

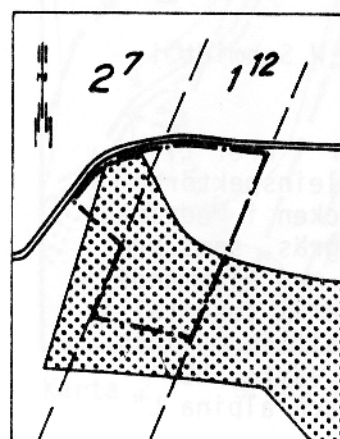
L Guvå 1972: Naturvårdsinventering i Västernorrlands län. Del 3. Medelpad. - Surte. Sid 56:

Blårapunkeln har blivit något av symbol för Stöde socken och besökarna vid den lilla lokalen med den för landet unika blomman blir för varje år allt fler.

Blårapunkeln har sporadiskt dykt upp på flera ställen i landskapet, men den enda växtplats där den är stationär torde vara i Brattås, Gräfte by. Mycket talar för att lokalen är den enda med vildväxande blårapunkel i Skandinavien. Växten finns dock odlad i parker och trädgårdar i södra Sverige.

Till stöde har den sannolikt kommit med importerat utsäde. I ett litet sankparti endast omfattande några hundratal kvadratmeter finns nu åtskilliga exemplar av den sällsynta växten, som verkar att hävda sig relativt väl tillsammans med gräs- och starrtuvor, älggräs samt andra triviala sankmarksväxter.

Aldre markanvändning



Karta 4

Laga skifte år 1840

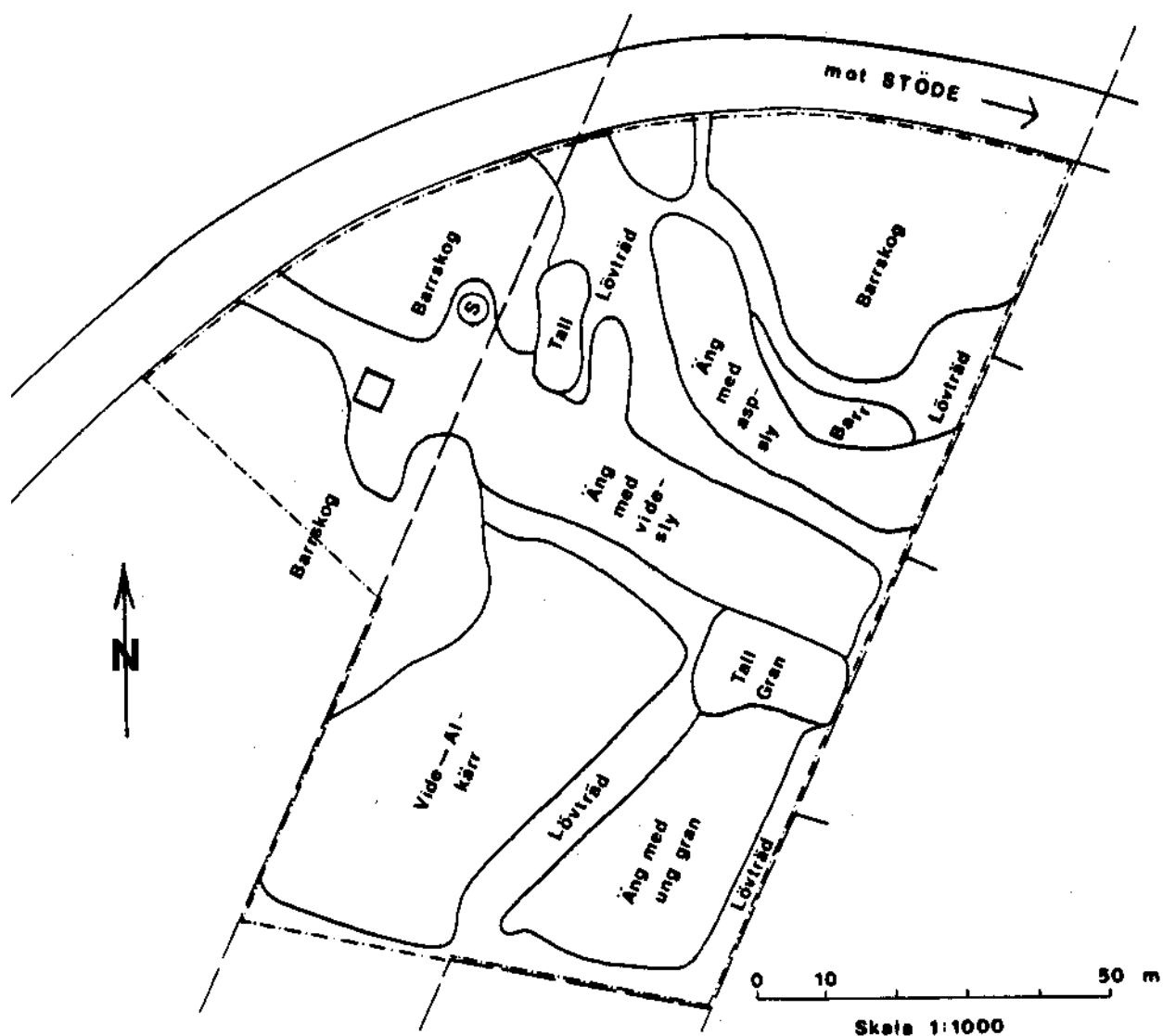
-  äng
-  skog
-  väg
-  ägogräns
-  reservatsgräns

50 0 50 100 m

Laga skifteskartan visar ängens utbredning år 1840. På en fastighetskarta från år 1877 betecknas ängen som myrlänt slätter och hade samma utsträckning som 1840.

Vegetationen 1975

På 1950-talet övergavs ängen och den började gradvis att växa igen. Vid en inventering i oktober 1975 var naturreservatet igenvuxet med glasbjörk och viden på fuktig mark och med asp och tall på torrare ängsmark, (speciellt intill skogsbryn). Se karta 5.



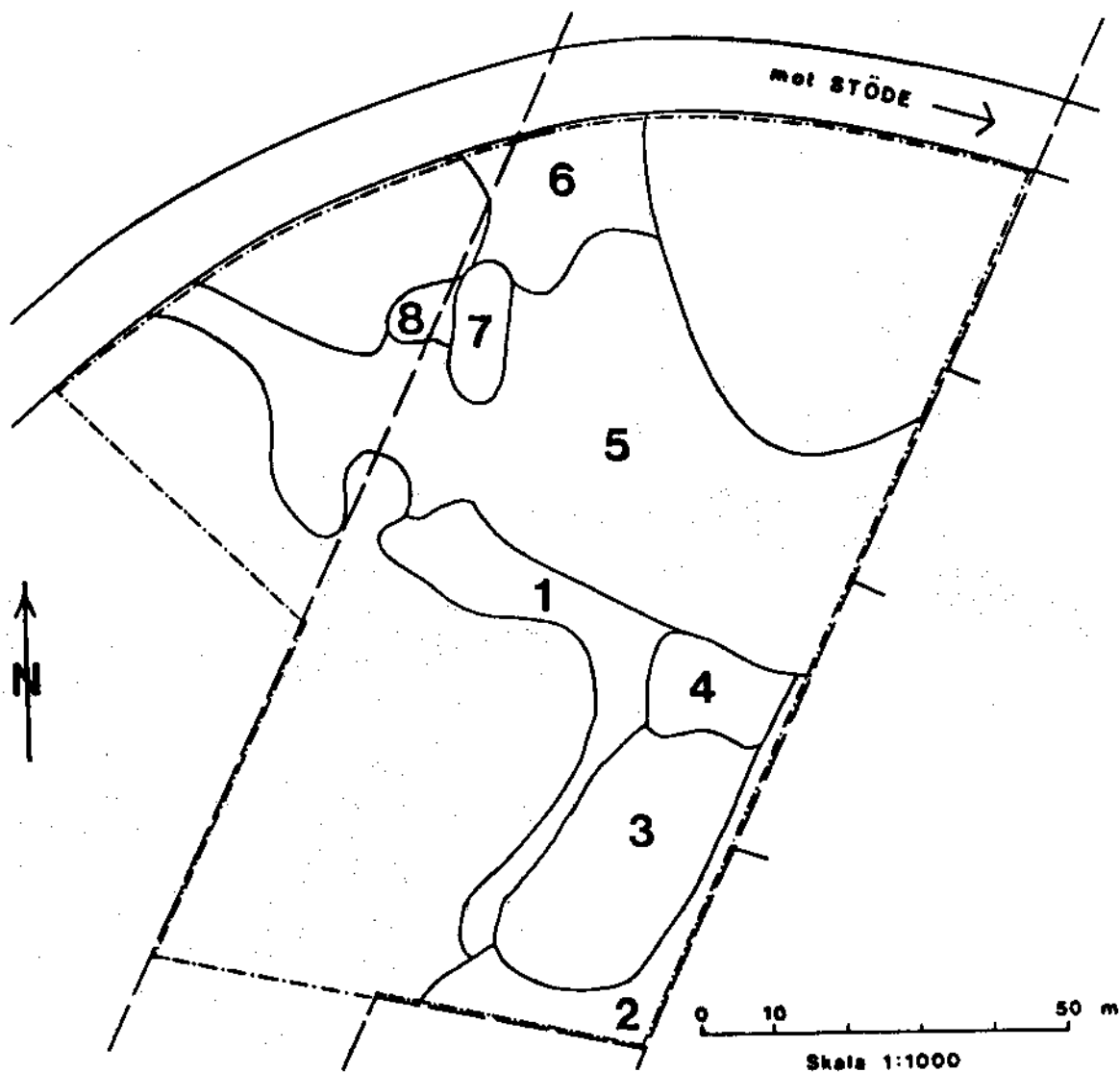
Karta 5. Vegetationen 1975.

- Reservatsgräns
- Fastighetsgräns
- ⊙ Stor säl
- Spår efter riven lada

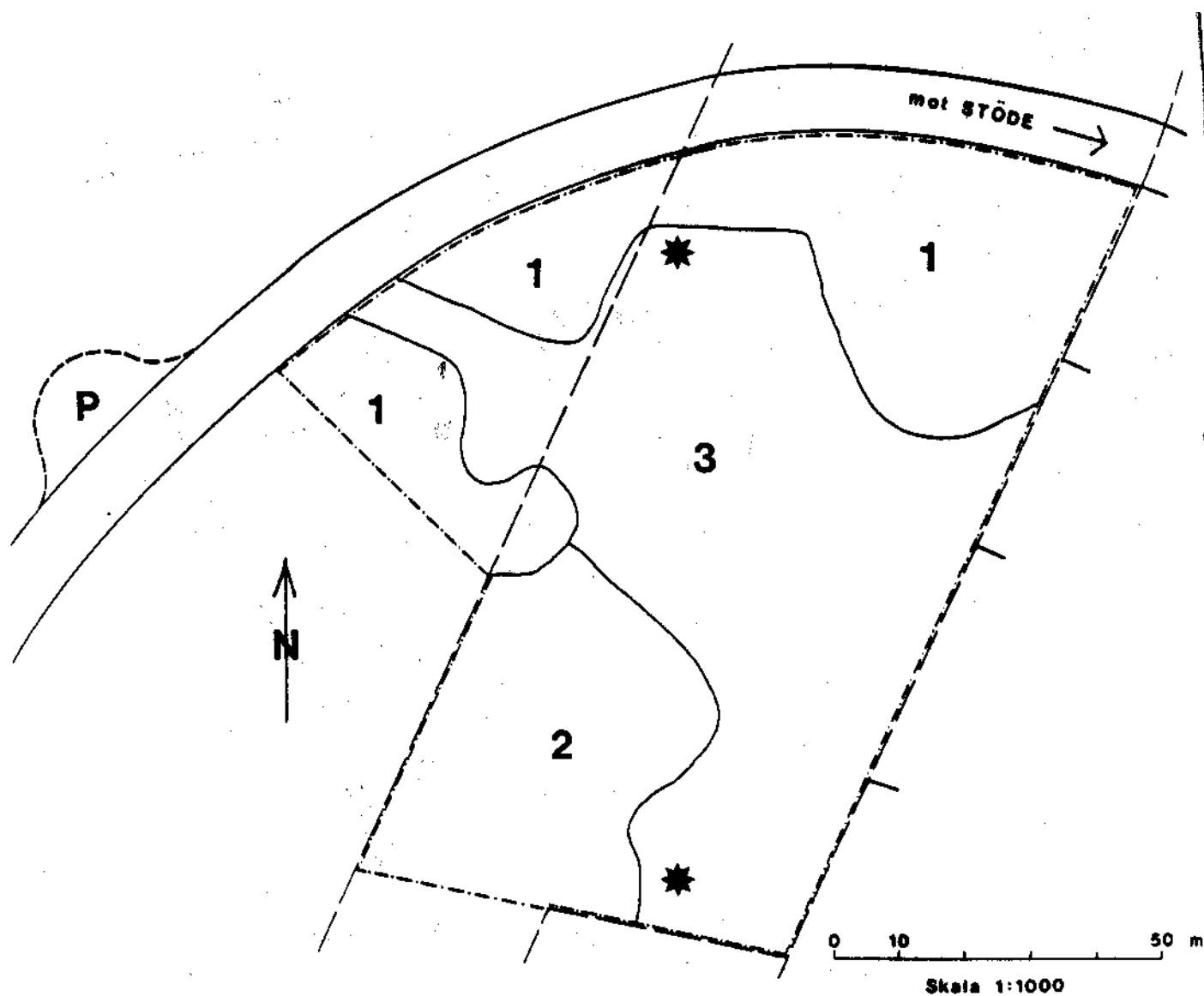
Genomförda röjningsarbeten

Under försommaren 1976 röjdes den forna ängsmarken inom det då planerade reservatet, efter instruktioner från länsstyrelsens naturvårdsenhet. Följande arbeten utfördes (siffrorna hänvisar till skötselområden på karta 6):

1. I övergångsområdet mellan alkärret och ängen gallrades de höga träden och allt sly röjdes bort så att kärret blev synligt.
2. Den täta och höga lövträdsridån gallrades försiktigt.
3. Den med gles gran igenväxta ängen röjdes med tanke på framtida slätter.
4. Tät barrträdsdunge gallrades.
5. Ängen med blårapunkeln röjdes för att sedan kunna slås.
6. Den täta lövskogen gallrades för att bli en gles lövskog som en ridå mot vägen.
7. Talldungen gallrades.
8. Den stora vackra sälgen friställdes.
9. I oktober 1977 brändes alla rishögarna.



Karta 6. Genomförda röjningsarbeten 1976. Siffrorna hänvisar till beskrivningar i texten.



Karta 7. Framtida skötsel

--- Reservatsgräns

— Fastighetsgräns

★ Lämplig plats att bränna hö och ris

1-3 Delområden

SKÖTSELPLAN

Mål för skötseln

Skötseln av området syftar till att ge blårapunkeln optimala växtbetingelser inom dess utbredningsområde och att skapa en för besökaren trivsam ängsmark med enstaka träd och träddungar.

Istandsättningsåtgärder

Vid vägen finns en ficka (se karta 7) som kan användas som parkeringsplats. Den rymmer 3-4 bilar och bör jämnas till och försees med P-skylt efter samråd med markägaren.

En informationstavla ska sättas upp i ett mindre tavelställ vid stigen in mot ängen, en bit ifrån vägen. På lämplig plats bör en vägvisare leda besökarna in på stigen mot informationstavlan och ängen.

Reservatsgränsen ska markeras.

Bilvraket vid vägen ska forslas bort.

Framtida skötsel

Reservatet har indelats i tre skötselområden, se karta 7.

Delområde 1, skogen bör inte kalavverkas. Inom en överskådlig framtid blir det bara aktuellt med skyddsavverkning av torkande och/eller starkt rötade träd samt att vindfällan tas bort. Lövskogen hålls fri från sly.

Delområde 2, vide-alkärret är nu tätt bevuxet med 3 m höga buskar. I framtiden kommer en gallring eventuellt att bli nödvändig. Målsättningen är att området skall förbli av alkärskaraktär.

Delområde 3, slåtterängen skall hållas öppen och fri från lövsly och barrträdsplanter. Vackra solitärträd och smådungar kan få utvecklas om förutsättningarna finns. Skogsbrynen bör vårdas så att de får ett tilltalande utseende och invandrande lövsly hindras.

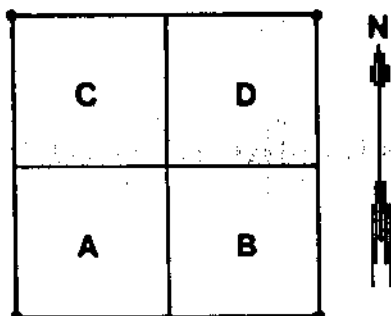
Målet med vården av ängen är att i första hand bevara en livskraftig population av blårapunkel och i andra hand att skapa en trevlig miljö för besökare. Arlig slåtter är troligen nödvändig för att bli a hejda lövuppslaget. Slåtterns inverkan måste samtidigt studeras, och om slåttern hotar att avsevärt minska förekomsten av blårapunkeln, måste alternativa åtgärder tillgripas. Slåttern ska ske på sensommaren så att blårapunkeln hinner sätta frö ordentligt. Höet bör torka på platsen.

Slåttern skulle eventuellt i samarbete med Stöde hembygdsförening kunna anordnas som attraktion för bygdens folk och turister.

Efter slåttern måste höet tas till vara. Bästa lösningen är att någon av traktens bönder tar hand om och använder det. Alternativt kan man bygga en foderhäck för vilt, vilket kräver kontinuerlig tillsyn och skötsel. En sista lösning är att bränna höet. Två lämpliga brännplatser finns angivna på karta 7.

Uppföljning

1. Utförda vårdåtgärder ska dokumenteras i form av kort textbeskrivning, kartskitser och fotografier.
2. Antalet blommande skott av blårapunkeln räknas vart annat år i 5 st i terrängen permanent markerade provytor (2x2 m stora). Varje provyta ska bestå av 4 st 1x1 m provrutor lagda intill varandra, se skiss. Arbetet utförs av länsstyrelsen.



3. År 1978 och minst vart 10:e år ska blårapunkelns utbredningsområde karteras och vegetationen analyseras i de fem provytorna (metod BIN v 24). Arbetet utförs av länsstyrelsens naturvårdsenhet i samband med att skötselplanen revideras.

Ekonomisk plan

Beräknade kostnader:

Istandsättning

Informationstavlor, vägvisare, P-plats: 6 000:-

Årligt underhåll

Slätter, röjning och tillsyn: 6 dagsverken.

Uppföljning

Vegetationskontroll i genomsnitt 2 dagsverken vart annat år.